

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 340.1

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СЕЛЯНИНА В УКРАЇНІ

THE PROBLEMS OF SOCIAL-LEGAL STATUS OF PEASANT IN UKRAINE

Казакевич А.О., студент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Мужилівський А.А., студент

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена дослідженню проблем соціально-правового статусу селянина в Україні, закріпленню його на законодавчому рівні, наданню визначення терміна «селянин», встановленню його прав та обов'язків, гарантій та порядку реалізації його інтересів.

Ключові слова: соціально-правовий статус, селянин, права та обов'язки селянина.

Статья посвящена исследованию проблем социальнo-правового статуса крестьянина в Украине, закреплению его на законодательном уровне, предоставлению определения «крестьянин», установлению его прав и обязанностей, гарантий и порядка реализации его интересов.

Ключевые слова: социальнo-правовой статус, крестьянин, права и обязанности крестьянина.

The article is devoted to research problems of sociallegal status of peasant in Ukraine, to fix it at legislative level, to grant a determination of term peasant, establishment his rights and duties, guarantees and order realization of his interests.

Fixing of sociallegal status at the level of legislation remains to the pressing questions of present time. Determination of term is a peasant, list of rights and duties, guarantees and order of realization of his interests it is not set until now.

From the proper regulation of status of peasant his efficiency of labour will operate in the process of production of agricultural goods, proceeding in welfare of village, revival of peasantry as carrier of the Ukrainian culture, history, originality and development of the state of Ukraine on the whole. Suggest to consider the row of problems that prevent to the proper fixing of sociallegal status of peasant in Ukraine.

On the modern stage a legislator in any normatively-legal act is not explain definition "peasant", accordingly his role is not described among landed and agrarian legal subjects, the list of rights and duties, absent mechanism of their realization and guarantee of defence, is not set.

A peasant is a person that produces an agricultural produce own labour, will realize her for own or public necessities, owns, uses or disposes of earth and stimulates development of economy of the state. It follows to distinguish, that peasant and is the landowner of earth, or him earth is passed to on a rental basis after expedient setting.

Key words: social-legal status, peasant, right and duties of peasant.

Закріплення соціально-правового статусу на рівні законодавства залишається актуальним питанням сьогодення. Визначення терміна «селянин», перелік прав та обов'язків, гарантії та порядок реалізації його інтересів досі не встановлені. Ця проблематика досліджувалася, зокрема, такими вченими, як Н.І. Титова, М.Т. Степико, А.М. Статівка, Т.В. Курман, Л.І. Шуляренко.

Статус селянина не визначений на жодному рівні. Враховуючи зазчених авторів, пропонуємо розглянути роль селянина у виробництві с/г продукції, її реалізації та значимості для держави у розвитку економічного сектору. Пропонуємо закріпити діяльність селянина на законодавчому рівні задля належного та ефективного здійснення ним с/г діяльності. Держава, визначивши його права та обов'язки, створивши механізм їх реалізації, що в сукупності матиме імперативний характер, прийде до консолідації сільського господарства загалом. Адже селянин є першим учасником, який виробляє с/г продукцію, реалізовує її та стимулює економіку країни.

Від належної регламентації статусу селянина залежатиме його ефективність праці в процесі виробництва сільськогосподарської продукції, відновлення добробуту села, відродження селянства як носія української культури, історії, самобутності та розвитку держави України загалом. Пропонуємо розглянути низку проблем, що перешкоджають належному закріпленню соціально-правового статусу селянина в Україні.

Проблема відсутності визначення терміна «селянин». На сучасному етапі законодавцем в жодному нормативно-правовому акті не розтлумачено дефініцію «селянин», від-

повідно, не охарактеризовано його роль серед суб'єктів земельного та аграрного права, не встановлено перелік прав і обов'язків, відсутні механізм їх реалізації та гарантії захисту. Враховуючи вищесказане, ми можемо припустити, що під терміном «селянин» варто розглядати звичайну людину, яка проживає в сільській місцевості. Однак чи дійсно це так?

Насамперед, із наукової точки зору селянина варто розглядати в контексті не лише як сільського жителя, а особи, яка, проживаючи в сільській місцевості, маючи власну земельну ділянку, використовує її для виготовлення та реалізації сільськогосподарської продукції з метою задоволення власних чи суспільних потреб. Такої позиції дотримується Н.І. Титова. На її думку, селянство в усьому світі є тією структурною детермінантою, від якої залежить добробут суспільства. Це пояснюється тим, що воно своєю працею забезпечує життєдіяльність суспільства, а більшість галузей економіки – сировиною [2, с. 266].

Таким чином, селянином є особа, яка власною працею виробляє сільськогосподарську продукцію, реалізує її для власних або суспільних потреб, володіє, користується або розпоряджається землею та стимулює розвиток економіки держави. Проаналізувавши наведені факти, державі вигідно підняти розвиток сільськогосподарства через селян, адже вони є першоосновними учасниками сільськогосподарської діяльності.

Проблема розмежування сільського жителя від землекористувача виникає через відсутність визначення терміна «селянин», що було охарактеризовано вище. У такому разі необхідно виходити з того, що сам факт проживання особи

в селі ще не робить його селянином. Власну позицію обґрунтовуємо тим, що селянин не є обов'язковим землекористувачем. Адже доречно було б припустити, що не кожен селянин має земельну ділянку. Звідси випливає твердження, що під визначення селянина як особи, що проживає у селі, підпадають працівники соціальної сфери села, непрацевдатні, інші громадяни, які не використовують землю як засіб виробництва сільськогосподарської продукції.

Таким чином, варто розмежувати, що селянин і є землевласником землі або йому земля передана на тимчасове користування за доцільним призначенням. «Сільський житель» є ширшим поняттям, під яке підпадає все інше населення, яке не бере участі у виробництві сільськогосподарської продукції.

Проблема селянина як носія української культури, історії, духовності нації. У спеціальній літературі зазначається, що про національну та етнічну ідентичність можна говорити як про певну усталеність мовних, культурних, територіальних та інших визначень спільноти, її органічну цілісність та неповторність [3, с. 174].

Разом із тим національна ідентичність, маючи переважно громадянський та політичний зміст, містить елементи культурної ідентичності (історична пам'ять, мова, релігія, культура тощо). Етнічна ж ідентичність задається походженням і характеризується ознакою постійності [3, с. 177].

Верховною Радою України було прийнято ЗУ «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», нині цей закон є чинним. Законом закріплено пріоритетність розвитку агропромислового комплексу та соціального розвитку села в національній економіці, що зумовлюється винятковою значущістю та незамінністю виробленої продукції сільського господарства в життєдіяльності людини і суспільства, потребою відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури [1]. Крім цього, ст. 2 цього закону встановлено, що збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності нації є одним із завдань цього акта.

З огляду на все вищесказане, роль селянина на рівні української ідентичності та етнічної приналежності явна. Селянин є носієм української культури, мови, релігії, традицій, звичаїв, духовності української нації. Явище «українське селянство» досліджується з боку етнічної приналежності, а також ідентичності і неповторності держави України.

Проблема умов праці селянина. Вчена Н.І. Титова зазначає: «Умови праці в сільському господарстві, об'єктивно обтяжені складними природно-кліматичними факторами, є дуже важкими і з огляду на створення належних технічних, професійних, медичних умов. Низькими й нестабільними є оплата праці та пенсійне забезпечення. Держава в останні роки почала вживати певних заходів щодо покращення ситуації, але здебільшого вони стосуються сільськогосподарських підприємств, а не селян безпосередньо. За таких умов постає гостра загальнодержавна і загальносуспільна проблема посилення захисної, регулюючої та контролюючої функцій держави в сфері реального забезпечення потреб і прав селян» [2, с. 265].

Крім цього, вчена стверджує: «Стосовно реальних прав селян, їхньої державної гарантованості норми Кон-

ституції України втілюються в життя неповною мірою. Йдеться, насамперед, про такі права і свободи, як безпечні та здорові умови праці, право на оплату праці, на соціальний захист, на житло, на охорону здоров'я, на освіту тощо. Рівень забезпеченості цих прав для селян поки що є значно нижчим, аніж для міського населення» [2, с. 264].

З огляду на наведені твердження, доцільно вважати, що належної підтримки з боку держави немає. Відсутнє соціальне, матеріальне, технічне та організаційне забезпечення для належного виробництва та реалізації с/г продукції. Селянин досі залишається сам на сам, шукаючи змогу заробити власною працею, використовуючи ті засоби виробництва та обробки землі, які має. Результатом цього є вироблення с/г продукції низького ґатунку, відповідно, низька ціна продажу цієї продукції та мінімальний рівень доходу селянина.

Нині соціальні гарантії не стимулюють розвиток сільськогосподарської діяльності та селянина загалом. Тому більшість із них виїжджає за кордон у пошуках кращого життя. Цієї думки дотримується А.М. Статівка, який зазначає, що у сільській місцевості відбувається зниження якості життя, звужується доступ селян до основних соціальних послуг – освіти, охорони здоров'я. Значними залишаються бідність та рівень безробіття. Спостерігається масовий виїзд працевдатних сільських жителів у пошуках роботи за межі держави. Село деградує. Висока смертність і низький рівень народжуваності є фактором погіршення демографічної ситуації на селі. Водночас подальша деградація соціально-трудової сфери ставить під загрозу вітчизняне сільськогосподарське виробництво, отже, національну безпеку держави. Тому сутність сучасної державної аграрної політики полягає не тільки у зміцненні аграрного виробництва, а й у проведенні широкої системи соціальних заходів на селі [4, с. 4–7].

Таким чином, охарактеризувавши кілька проблем соціально-правового статусу селянина в Україні, можна дійти наведеного нижче висновку. Статус селянина не визначений на жодному рівні. Враховуючи значення праці селянина у виробництві с/г продукції, її реалізації та значимості для держави у розвитку економічного сектору, діяльність селянина варто закріпити на законодавчому рівні задля належного та ефективного здійснення ним с/г. Держава, визначивши його права та обов'язки, створивши механізм їх реалізації, що в сукупності матиме імперативний характер, прийде до консолідації сільського господарства загалом. Адже селянин є першим учасником, який виробляє с/г продукцію, реалізовує її та стимулює економіку країни.

Селянином є особою, яка власною працею виробляє сільськогосподарську продукцію, реалізує її для власних або суспільних потреб, володіє, користується або розпоряджається землею та стимулює розвиток економіки держави. З огляду на аналіз наведених фактів, державі вигідно піднімати розвиток сільськогосподарства через селян, адже вони є першоосновними учасниками сільськогосподарської діяльності.

Варто наголосити, що селянин є землевласником землі або йому земля передана на тимчасове користування за доцільним призначенням. «Сільський житель» є більш широким поняттям, під яке підпадає все інше населення, яке не бере участі у виробництві сільськогосподарської продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року». Документ 2982-IV, чинний, поточна редакція. Прийняття від 18.10.2005 р.
2. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України: наук.-навч. посіб. / за ред. проф. Н.І. Титової. Львів: ПАІС, 2005. С. 266.
3. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: моногр. К.: НІСД, 2011. С. 174.
4. Статівка А.М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні: моногр. Х.: Право, 2007. С. 4–7.
5. Курман Т.В. До питання про правовий статус селянина в аспекті сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2015. Вип. 218 37. С. 37–44.
6. Шуляренко Л.І. Соціально-правовий статус селянина за законодавством України. С. 453–454.

7. Ермоленко В.М. Походження поняття «селянин» як основоположної категорії аграрного права. Сучасні наук.-практ. проблеми екологічного, земельного та аграрного права: матер. «круглого столу» (м. Харків, 6 грудня 2013 р.): зб. тез наук. доп. / за заг. ред. А.П. Гетьмана; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2013. С. 26.

8. Яремчук Ю.О. Фізичні особи як суб'єкти аграрного права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 / Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К., 2010. С. 15–16.

9. Словник з аграрного права / уклад.: В.П. Жушман, О.О. Погрібний, В.Ю. Уркевич; за ред. В.П. Жушмана. Х.: Право, 2010. С. 131.

10. Гаєцька-Колотило Я.З. Аграрна політика Української держави у контексті її побудови як соціальної та правової держави та інтеграції до ЄС. Сучасні досягнення наук земельного, аграрного та екологічного права: зб. матер. круглого столу (24 травня 2013 р.) / за ред. М.В. Шульги, Д.В. Саннікова. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2015. Вип. 218 44 ГОРОД: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»; Нац. акад. прав. наук України, 2013. С. 81.

УДК 349.42

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БДЖІЛЬНИЦТВА В УКРАЇНІ

LEGAL REGULATION OF BEEKEEPING IN UKRAINE

Орлова К.О., студентка
міжнародно-правового факультету

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджується така сільськогосподарська галузь, як бджільництво. Висвітлено загальні питання даної галузі, як-от: поняття, суб'єкти, об'єкти й ін. Проаналізовано деякі проблеми бджільництва, а саме: відсутність належного правового врегулювання, через що ускладнюється контроль якості продукції; періодична масова загибель бджіл, а також проблема реалізації продукції бджільництва на світовий ринок.

Ключові слова: бджільництво, проблематика, продукція бджільництва, розвиток галузі.

В статье рассматривается такая сельскохозяйственная отрасль, как пчеловодство. Исследованы такие общие вопросы данной отрасли, как: понятие, субъекты, объекты и др. Проанализированы некоторые проблемы пчеловодства, а именно: отсутствие должного правового регулирования, из-за чего усложняется контроль качества продукции; периодическая массовая гибель пчел, а также проблема реализации продукции пчеловодства на мировом рынке.

Ключевые слова: пчеловодство, проблематика, продукция пчеловодства, развитие отрасли.

The article is devoted to the such feature of agricultural as beekeeping. This subject is interesting by the fact that beekeeping is a strategically important area of agricultural production. In addition, Ukraine has a whole range of conditions for the development of this feature of agricultural.

The relevance of the study of beekeeping is primarily due to the fact that at the moment the legal regulation of this area is at an early stage, which in turn causes the failure to solve such problems as: selling apicultural products, guaranteeing the rights of beekeeping subjects, and state support to ensure world market.

The purpose of this work is to analyze the legal regulation of beekeeping in Ukraine and explore the problems which arise during the production of apicultural products.

The article also explores the general issues of this subject, such as: notion, subjects, objects, etc. It is told who can engage in this industry and what requirements exist for these persons. It is told which products belong to beekeeping products, and also the requirements for its quality are considered.

This paper analyzes the problems that, one way or another, lead to a deterioration in the position of Ukrainian beekeeping products on the world market. One of the main problems is the massive death of bees.

At the end, it is concluded that the presence of certain legislative acts which regulate beekeeping indicates that beekeeping stands out as an independent industry. However, in the meantime, issues such as: disunity of beekeeping production, the lack of new methods for controlling the quality of products, and the lack of the possibility of bringing to the real responsibility of those people who are responsible for causing harm to persons engaged in the production of bee products remains unresolved. In addition, we can conclude that Ukraine has all the prerequisites to take one of the leading places among producers of organic beekeeping products, but this requires an appropriate regulatory framework, which is currently in its initial stages.

Key words: beekeeping, problematic, apicultural products, development of feature of agriculture.

Бджільництво – це галузь господарства, що вважається стратегічно важливою сферою сільськогосподарського виробництва. Це пояснюється передусім тим, що Україна має цілий комплекс умов для розвитку даної галузі, а саме: належні природно-кліматичні умови, достатня кількість медоносів у лісах, луках і степах, що сприяє одержанню високоякісного меду різних ботанічних сортів та інших цінних продуктів бджолоного гнізда. Крім того, Україна має вигідне географічне положення, що робить доцільним розвиток бджільництва в масштабах, які дають змогу виробляти продукцію не тільки для задоволення внутрішнього попиту, а й на експорт [1].

Актуальність вивчення особливостей правового регулювання бджільництва в Україні пояснюється тим, що сьогодення правова база характеризується низкою прогалин та є недостатньою для вирішення таких проблем, як: реалізація продукції бджільництва, гарантування прав

суб'єктів господарювання даної галузі, державна підтримка для забезпечення виходу на світові ринки.

Окремі питання правового регулювання бджільництва в Україні висвітлювали у своїх працях такі науковці: В. Андрейцев, С. Бугера, Б. Греков, С. Марченко, А. Статівка, В. Янчук та ін. [2].

Метою статті є аналіз особливостей правового регулювання бджільництва в Україні, а також дослідження питань, що потребують його вдосконалення.

Основи правового регулювання бджільництва в Україні закріплені в Законі «Про бджільництво» від 22 лютого 2000 р. Так, відповідно до положень ст. 1 цього Закону, бджільництво – це галузь сільськогосподарського виробництва, основою функціонування якої є розведення, утримання та використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення і підвищення їх урожайності, виробництво харчових продуктів